

as evidence for their claim. But, as has been demonstrated in the previous review of the use of the term in the fourth and fifth *SKS* commentary volumes, such reference is in blatant conflict with the truth« (jf. de tilhørende noter 82 og 83).

11. Men hvem er det egentlig, der insisterer? Er det mig – som gør opmærksom på, at intet ved førstekorrekturen til »Forklaringen« (og *AE*-indholdfortegnelsen) udelukker Kierkegaards egen datering heraf til »Februar 1846« (både i sidste og næstsidste manuskript-version til »Forklaringen«, jf. KA VII B 75 og 80). Eller er det K7-forfatterne, som – endda på tværs af kendsgerninger, de nu selv har accepteret – tilbagedaterer affattelsen til december 1845?
12. Jf. min påvisning heraf i *Yearbook 2004*, s. 542: »In other words, the authors' assurances that, for chronological reasons, the attack on P.L. Møller could not have had a formative influence on »A First and Last Explanation« are, for exactly the same reasons, excluded«.
13. K7-forfatterne har således ikke bemærket, at det hovedafsnit i trykmanuskriptet (svarende til *SKS* 7, s. 569, l. 12 – 571, l. 34), som til slut giver hele manuskriptet dets navn, nemlig *Forklaringen*, ikke med et eneste ord indgår i det tidligste udkast, betitlet »Anm.« (som rummer ganske korte og senere forkastede versioner af hhv. *Vedgåelsen* og *Taksigelsen*, jf. *Pap.* VI B 99). At K7-forfatterne ikke skelner mellem begreberne *renskrift* og *trykmanuskript*, er en afgørende terminologisk svaghed ved deres fremstillinger.

Poul Behrendt

Schiller, Bang, Mann og Hans Mayer eller Om huller i hukommelsen

En filologisk anekdote

Sydpå antager nordiske emner ofte sælsomme former. I Jules Vernes *Voyage au centre de la Terre* (1864) bliver Arni Magnusson til Arne Saknussem og branden i København fortærer hans værker i året 1573. Kommentaren til en børneudgave/easy reader 1996 forklarer om bispen i Rejkjavik op mod 1864, at en *évêque* er en »personne importante de l'Église catholique«. Men Verne har godt nok rede på Oldnordisk Museum i København, og at direktøren hed Thomsen. Så det andet er måske poetiske friheder – men i hvilken hensigt? Dog, disse franske pudsigheder er næppe værre, end hvad hverdagens danske avis kan præstere.

Er vi endnu kun nået til det germanske gebet, forventer vi måske nok en mere striks omgængelse med vore kære kendsgerninger. Men selv dér forekommer der sære metamorfoser ...

I 1966 kom på Insel Verlag Schillers *Werke 3*, et udvalg af digte og fortællinger. Hans Magnus Enzenberger valgte digtene, og Hans Mayer skrev indledning. Enzenberger udelod kræsent Schillers kendteste skolebogsnummer – som Mayer nævner allerførst:

Thomas Mann beschreibt einmal den Rezitationsabend eines berühmten Schauspielers vor den Travemünder Badegästen seiner Jugendzeit. Das »Lied von der Glocke« wurde vorgetragen. Aber der erlauchte Mime sei wohl der einzige im Saal gewesen, dessen Textsicherheit zu wünschen übrig ließ.¹

Hvad Mann her skal have beskrevet, »einmal«, virker sært bekendt. Men man leder længe forgæves i hjerneboksen, for det ligger i skuffen med Bang. I novellen *Hendes Højhed* må den unge prinsesse afsidde den årlige basar i »Borgerforeningen« ...

– mens Hofskuespiller Hr. von Pöllnitz velvilligt deklamerede »die Glocke«. Hr. von Pöllnitz var den eneste i Salen, som ikke var ganske sikker i »die Glocke«. Han havde megen Pathos og løftede sig paa Tærerne ved Enden af hvert Vers.

Hr. von Pöllnitz udfyldte Hulleme i sin Hukommelse ved at fremrulle nogle langstrakte Lyd, der lignede fjern Torden, og han svingede med den højre Arm som med Vingene af en Vejrmølle.

Naar Hr. von Pöllnitz var færdig – det varede Aar for Aar længere, inden Hr. von Pöllnitz blev færdig med »die Glocke« – sagde Hendes Højhed: Det glæder mig ...

(..)

Hr. von Pöllnitz bukkede og pustede som en Hvalfisk. Det tog Aar for Aar mere paa Hr. von Pöllnitz at sige »die Glocke« paa Grund af Tordenen.²

Men herved øges mysteriet, for hvorfor skulle Mann dog svindle med Bangscenen som selvoplevet? Mann var fortrolig med Bangs bøger. Forskere har peget på netop *Ihre Hoheit* som vigtig for Mann under arbejdet med den »Fürsten-Novelle«, som blev til hans *Königliche Hoheit*. Og på betydningen for hans *Felix Krull* af *Franz Pander* fra Bangs *Excentriske Noveller* – som er fra 1886 ligesom de *Stille Eksistenser* og if. Bang selv hænger nøje sammen med dem.³

Vi må nok ned i Mann-skuffen igen. – Hans sidste offentlige optræden var i maj 1955, som festtaler ved fejringen i både Vest og Øst (Stuttgart og Weimar) af 150-året for Schillers død. Taleren var en stærkt forkortet version af hans i 1956 trykte *Versuch über Schiller*. Få sider inde taler Mann om Schillers »natürlichen Hang zur Großartigkeit« og nævner Klokkedigtet som eksempel – uanset dets ufrivilligt komiske passager (som rigtignok er de eneste, Mann citerer!). Schillers navn – siger Mann – har især været knyttet til dette digt, som fik en uhyre popularitet næsten fra dets udkomst ...

Und erst in der Nacht von Unbildung und Erinnerungslosigkeit, die jetzt einfällt, beginnt sie sich zu verlieren. Aber es ist noch nicht lange her, daß Leute aus den einfachsten Volksschichten das Ganze auswendig konnten,

und der Däne Herman Bang sagt in einer seiner »Excentrischen Novellen« von einem rezitierenden Hofschauspieler: »Er war der einzige im Saal, der in der 'Glocke' nicht ganz sicher war«.⁴

Så dét var, hvad Mann sagde, »einmal«; med Bang på rette plads, trods forveksling af hans to 1886-bøger. Men den løste gåde stiller en ny: Hvorfor har Hans Mayer refereret hen i vejret? Den gåde kan jeg ikke løse her, men kun øge.

Mayer var fra 1950-1963 professor i tysk litteraturhistorie i Leipzig (DDR). Han har skrevet om Mann, og han overværede faktisk begge Manns festtaler – og deltog i den påfølgende festmiddag i Weimar. Hør blot, hvad Mayer selv erindrer herom:

Den Text des »Versuch über Schiller« kannte ich gut: ich hatte ihn als Manuskript aus Kilchberg [= fra TM] erhalten, weil er noch in der zwölfbändigen Gesamtausgabe erscheinen sollte, die ich für den Ostberliner Aufbau-Verlag zum 80. Geburtstag Thomas Manns vorbereitete.⁵

Thomas Mann wirkte ermüdet in Weimar (..) Ich saß im Parkett neben Ernst Bloch, dem dies alles kaum behagte (..) Nicht weit von uns saß Georg Lukács (..) Als der Ehrengast, auf die Bühne geleitet durch [kulturminister Johs. R.] Becher, ans Rednerpult trat, meinte mein Nachbar: er sehe aus wie ein Landbriefträger. Ich bat Ernst Bloch, wenigstens den Titel eines Oberpostrats zu bewilligen. Als Thomas Mann begann, schien alle Müdigkeit abgefallen. Ich hörte abermals den Text, den ich stellenweise fest auswendig wußte und folgte dem kunstvollen Vortrag wie der meisterhaften Aufführung einer vertrauten und geliebten Komposition.⁶

Mayers *Erinnerung* om 1955-festerne er skrevet i 1990 og indleder hans Mann-bog. Des mere mærkeligt er det da, at han i 1966 refererer galt fra Schillertalen. Men hvis han virkelig udfyldte Hullerne i sin Hukommelse efter von Pöllnitz-metoden, så bliver moralen for os andre: Slå altid efter!

Noter

1. Hans Mayer: »Die Frage nach dem Lyriker Schiller«, i: *Schillers Werke Dritter Band: Gedichte & Erzählungen*. Insel Verlag 1966, s. 479.
2. Herman Bang: *Stille Eksistenser. Fire Livsbilleder*. Kjøbenhavn 1886, s. 91.
3. Forskningsreferat s. 233 i Steffen Steffensens artikel »Thoman Mann und Dänemark« i: *Gedenkschrift für Thoman Mann* hrg. Rolf Wiecker = Text & Kontext, Sonderreihe, Band 2. Kopenhagen 1975.
4. Thoman Mann: *Gesammelte Werke in Dreizehn Bänden, XI Reden und Aufsätze*. S. Fischer Verlag 1974, s. 876.
5. Hans Mayer: *Thomas Mann*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1980, s. 16.
6. *ibid.* s. 17.

Peter Brask